

ƏDƏBİYYATŞÜNASLIQ

UOT 82.0; 82.09

**«KİTABI-DƏDƏ QORQUD» DASTANLARI,
KAMAL ABDULLA DRAMATURGİYASI,
VAQIF İBRAHİMOĞLU REJİSSORLUĞU**

Y.N.İSMAYILOVA
Bakı Dövlət Universiteti
Yegane-n@mail.ru

«Dədə Qorqud» mətni əsasında hazırlanmış işlər içərisində Vaqif İbrahimovun rəhbərlik etdiyi «Yuğ» teatrında hazırlanmış tamaşalar xüsusilə diqqətəlayiqdir. V.İbrahimovlu «Kitabi-Dədə Qorqud» əsasında öz konseptual poetikasını ilk dəfə 1982-cü ildə İncəsənət İnstitutunun tədris Teatrında hazırladığı «Mən Dədə Qorqud» tamaşasında həyata keçirmişdir. Ümumiyyətlə, V.İbrahimovun hazırladığı tamaşalar çoxmənalılıqla seçilir.

V.İbrahimov daha sonra dastana ikinci dəfə müraciət edib, «Oğul» tamaşasını hazırladı.

«Yuğ» teatrının «Dəli Domrul» boyu əsasında hazırladığı «Xatun» tamaşası da bir sıra üstün cəhətləri ilə seçildi. Burada qadın-kişi münasibətlərindəki ülvilik, cəfakeşlik, qadın məhəbbəti, qadın sədaqəti ön plana çəkilib.

V.İbrahimov professor, dilçi-alim, yazıçı, dramaturq K.Abdullanın «Dədə Qorqud» dastanları əsasında yazdığı «Casus» əsərini Milli Akademik Teatrda səhnəyə qoymuşdur. Beyrək, Dədəmiz Qorqud K.Abdulladan ötrü həm canlı insan, həm mənəvi kateqoriya, həm də sirr-müəmmal anlayışdır.

Açar sözlər: «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanları, Yuğ teatri, K.Abdulla

«Kitabi-Dədə Qorqud» dastanlarının müasir Azərbaycan dramaturgiyasının inkişafına təsirindən danışarkən eposun mətni əsasında hazırlanmış tamaşalar haqqında danışmaq olmur. Düzdür, «Dədə Qorqud» motivləri əsasında teatr tamaşaları artıq sənətşünaslığın mövzudur. Ancaq dram əsəri ilə onun səhnə təcəssümü arasında, təbii ki, bir sədd çəkmək olmaz. Həm də biz bu tamaşalardan söhbət açarkən məqsədimiz heç də onların sənətşünaslıq tərəflərinə - səhnə təcəssümünün imkan və texnikasına, aktyor oyununa qiymət vermək deyildir. Məqsədimiz birbaşa dastanın mətni əsasında hazırlanmış tamaşalarda «Dədə Qorqud» mətninin yeni ruhda bədii təcəssüm imkanlarına mövzumumuzun məqsəd və vəzifələrinin imkan verdiyi dərəcədə nəzər salmaq və bununla «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanlarının müasir Azərbaycan dramatur-

giyasına təsiri problemini daha geniş məkanda, daha böyük hədudlar daxilində əhatə etməkdir. Vaqif İbrahimovun "Kədərli seçmələr"də yazır:

Rejissor olaraq sevgili dostum Kamal bəyin üç əsərini səhnələmişəm («Unutmağa kimsə yox» - Gənc Tamaşaçılar Teatosunda; «Bir-iki, bizimki...» «YUĞ»da; «Casus» - Milli Akademik Teatrosunda...).

Bu yerdə bir sirr açmalıyam: Kamal Abdulla əsərləri üzərində səhnələnən bütün tamaşalara xoşgörüylə yanaşır, izləyir, təbrik edir, minnətdarlığını da bildirir. Amma və lakin (diqqət!) əslində o da tam haqla İbsenin məşhur «Mən istədiyim kimi yazıram, onlarsa bacardıqları kimi səhnələyir...» kəlamını söyləyə bilən dramaturqdur.

Bir dramaturq kimi Kamal Abdulla inanılmaz qısa bir zamanda iç dünyasının səhnə proeksiyalarından stereoskopik, sferik görüntülər yaratmaq ustalığına aparan yolu dəf etdi. Yolçuluğunun birinci mərhələsinin qənaətləri «Ruh» adlandırdığı pyeslər kitabında toplandı: bu pyeslərin maraq (bəlkə də, əndişə...) nəsnəsi insanoğlunun (mənim, sənin, onun, müəllifin...) ruhi məkanında baş verən olayların virtual proyeksiyalarıydı. Kamalın bu silsilədən pyeslərinə özəl önəm qazandıran məqam ondan ibarətdir ki, bədii araşdırma obyektinə də, onu təsvir edən müəllif də bir məkanda üz-üzə dayanıb da bir-birini anlamağa çalışır. Aydın məsələdir ki, ruhun nəhayətsiz məkanında gördüklərini dilə gətirməkdən ötrü dramaturgiyaya qədəm basan Kamal Abdullaya başqa bir leksika, özgə bir sintaksis və demək caizsə, özəl bir fonetika gərək oldu. Dilçi alim, şair və doğma dilinin həssas daşıyıcısı üçün bu məsələ problem olmadı...

«Ruh»da dərc olunmuş pyeslərin əksəriyyəti səhnə işığını gördü: qaranlıq tamaşaçı salonundan səhnə müstəvisinə gözlərini dikmiş insanlar Kamalın əsərlərində özlərinin ruhi, mənəvi-psixoloji problemlərini seçdi, duydu, yaşadı" (1, 406).

Dram əsəri bütün hallarda tamaşa - teatrla bağlıdır. «Dədə Qorqud» eposunun keçən əsrin 90-cı illərində - xalqımızın müstəqillik uğrunda mübarizəyə başladığı çağlarda ictimai şüurda, milli yaddaşda xüsusi aktualıq kəsb etməsi teatrlarımızın da diqqətini eposa yönəltdi. Ancaq bu sahədə edilmiş hər bir təcrübə uğurlu alınmadı. Sənətsünas İ.Kərimov yazır: «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanının təcəssüm imkanı çox genişdir, dramaturgiya elementləri hədsizdir, zəngindir. Bir boyun əsasında neçə səhnə əsəri yaratmaq mümkündür.. Müqəddimə və on iki boydan ibarət olan bu dastanda 70-dən çox surət iştirak edir. İstər qadın, istərsə də kişi surətləri öz igidlikləri, qoçaqlıqları, mərdlikləri, sədaqətli olmaları ilə seçilir. Təbii ki, «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanına formal yanaşanlar, onun bu və ya başqa bir" boyunu mexaniki olaraq teatra, kinoya, eləcə də bədii ədəbiyyata gətirmək niyyətində olanlar da vardır. Şübhəsiz ki, bu fikirdə olanlar böyük səhv edərək yanılırlar» (2).

İ.Kərimov öz müşahidəsində haqlıdır. «Dədə Qorqud» eposunun hər hansı boyunu, sadəcə olaraq, nəzmə çəkmək, yaxud boyun məzmununu müasir nəsr təhkiyəsi ilə yenidən təcəssüm etməyə, yaxud da dialoqlarla zəngin

boyları çağdaş dram mükəllimləri ilə canlandırmaqla yaranan əsər uzun-ömürlü ola bilməz. Bunlar bir yaxşı, xeyirxah təcrübə olaraq diqqəti cəlb edər, ancaq bədii yaddaş tarixində qalmaz. Çünki növündən və janrından asılı olmayaraq bədii əsərin əhəmiyyətini onun müəllifinin xeyirxah niyyəti yox, əsərin bədii dəyəri müəyyənləşdirir. Bu cəhətdən bilavasitə «Kitabi-Dədə Qorqud»un mətni əsasında hazırlanmış işlər içərisində Vaqif İbrahimovunun rəhbərlik etdiyi «Yuğ» teatrında hazırlanmış tamaşalar xüsusilə diqqətə layiqdir.

Əslində, «Yuğ» bir «Dədə Qorqud» teatrıdır. Teatrın adı, onun yaradıcı konsepsiyası «Kitabi-Dədə Qorqud» dünyası ilə bağlıdır. «Yuğlama» qədim oğuz türklərinin ölümə bağlı möhtəşəm mərasimlərinin adıdır. Oğuzlarda yuğçular olmuş, onlar ölmüş insanın şərəfinə yuğlama mərasimi keçirməklə onun ölümünü, o biri dünyaya yola salınmasını möhtəşəm ritual-mədəniyyət hadisəsinə, bir növ, arxaik «faciəvi teatra» çevirmişlər. Elə buna görə də, teatrın rəhbəri V.İbrahimov göstərir ki, «Yuğ» teatr sənətimizin ən dərin, ən şəffaf qaynağıdır. Ondan o yana tarixi yaddaşımızda «qayıb», qaranlıq başlanılır. «Yuğ» mərasimində teatr ünsürləri boldur, bunu görkəmli alimlərimiz də təsdiq edirlər. Odur ki, əlamət, ünsür şəklində olan milli teatr düşüncəsini bərpa edib, genişləndirib, çağdaş mənalar və vasitələrlə zənginləşdirib sözün əsl mənasında milli teatrın konseptual poetikasını yaratmaq olar» (3).

Ümumiyyətlə, V.İbrahimovunun hazırladığı tamaşalar çoxmənalılıqla seçilir. Hətta onun işləri haqqında deyirlər ki, «elitar tamaşadır, hazırlıqlı tamaşaçı tələb edir». Lakin İ.Rəhimli bununla qətiyyənlə razı olmayaraq yazır ki, «yeganə şərt özünü passiv tamaşaçı çərçivəsinə salmamaqdır» (3).

Bu şərt V.İbrahimovun «Kitabi-Dədə Qorqud» mövzusunda hazırladığı bütün tamaşa-yozumlara aiddir. Həmin «şərt» haqqında prof. R.Bədəlov daha geniş şəkildə belə danışır: «Tamaşanın emosional və məna dalğasına düzgün köklənmək üçün iki gözləntidən qurtulmaq lazımdır. Birincisi, əsl, gerçək həqiqət gözləntisindən imtina etmək lazımdır; bu, nəinki teatrdə, hətta təfərrüatları bərpa etmək imkanı daha böyük olan kinoda və ədəbiyyatda da mümkün deyildir. Bütün bunlardan başqa, həm də ona görə mümkün deyildir ki, «Kitabi-Dədə Qorqud»da xalqın, az qala, minillik tarixinin layları əks olunub. İkincisi, səhnədən «Kitabi-Dədə Qorqud»un müxtəlif aktyorlar tərəfindən ifa olunan qiraətini eşitmək gözləntisindən imtina etmək lazımdır. Bu («qiraət» - Y.İ.), əlbəttə, mümkündür. Lakin böyük Kitabın öz zamanı baxımından tamaşaçıya hermetik şəkildə «bağlı» olan və müasir tamaşaçıya açılmaq qabiliyyətindən məhrum şəkildə qavranan tamaşa lazımdırımı?.. Heç nə əlavə etmədən, heç nə dəyişdirilmədən, heç nə uyğunlaşdırılmadan bu ardıcılıq rejissorun abidənin «sözünə» fəvqəladə dərəcədə qayğı ilə yanaşmaqla kəskin, dünyagörüşü baxımından təzadlı qovuşma yaratmağa imkan vermişdir» (5).

Vaqif İbrahimovun «Kədərli seçmələr»də yazır:

“...Artıq Ulu Zamanın nəhayətsizliyində var olan Beyrək, Dədəmiz Qorqud, şair-şahımız İsmayıl (Şah İsmayıl Xətai – Ş.İ.) Kamal Abdulladan

ötrü həm canlı insan, həm mənəvi kateqoriya, həm də sirr-müəmmalı anlayışdır. Onun dramaturji təsvirində «insan»ı duyub-anlamaq mümkün, «kateqoriya»nı dərk edib də əxz etmək istisna olunmur, amma və lakin bu üçlüyün sirrini açmaq həm müəllif, həm oxucu-tamaşaçıdan ötrü imkansız. Kamal Abdullanın əqidəsincə – sirr açılırsa, demək əzəldən sirr deyildi...

Təxəyyül üfününün sehrlı nöqtəsində qəhrəmanlarıyla diz-dizə oturan müəllif ona ürəklərini açan həmsöhbətlərinin sirlərinə məhrəmcəsinə yanaşır: çox bilsə də, cüzi olanını danışır, yozur, dəyərləndirir. Yəqinliklə bizlərə dediyi bircə budur: «Mənim dərdim nəydi onun (Beyrəyin... Dədənin... İsmayılın... Lələnin... Fatmanın...) dərdi yanında?!»

Cani-dildən Dünyanın büsbütün sirlərinə aqah olduğuna inanan, tərəddüd etmədən hamıya dərs verib də həqiqəti bir-iki saatın içində asanlıqla açmaq iddiasında olan dramaturgiya və teatromuzdan ötrü Kamal Abdullanın pyesləri ilk baxışdan yad görünür, amma və lakin özünü ulu türk, böyük İslam və geniş Avropa mədəniyyətlərinin kəsişmə nöqtəsində qərar tutmuş insanoğlu bilirsənsə, Kamal Abdullanın yaradıcı mövqeyi sənə doğma, maraqlı və səmərəli görünəcək... görünməlidir.

Nə xoş ki, gözəl Azərbaycanın mədəni-mənəvi məkanında bu cür insanlar gündən-günə artmaqda!..” (1, 407)

Ümumiyyətlə, igidlik, mərdlik, cəsarət, inam, insanpərvərlik üzərində qərar tutmuş keçmişimizin bu gün xatırlanması qəhrəmanlıq eposunun başlıca xüsusiyyətlərindən biridir. Burada təkcə xalqın qəhrəmanlığı xatırlanmır, burada məsələlər adamı silkələyir, hər kəsin kimliyi məlum olur. Köklü inkişafdan köksüz «zoğlara» keçmənin xalqa vurduğu dəhşətli ziyanlar göstərilir. Quruluşçu rejissorun da tamaşalarında əsas məqsədlərindən biri odur ki, insan bu gün mənəvi kökündən ayrı düşürsə, sabah onu daha dəhşətli faciələr gözləyir. Ən böyük faciə isə budur ki, mənəvi parçalanma, kökdən qopma fərddən fərdə keçib şaxələyir, kütləvi hal alır. Belə olan halda insan kökün ümumi yüksəliş zəminindən ayrılıb, ancaq dar, məhdud çərçivədə inkişaf eyləyir. Vaqifin, səhnə dastanına təfsir verəndə «Kitabi-Dədə Qorqud»a müraciət etməsinin fəlsəfi-estetik kökünü məhz burada axtarmaq gərəkdir.

Dastanda Dədə Qorqud bütöv bir tayfanın, elin, obanın, xalqın ümumiləşdirilmiş obrazıdır, müdrikdir, humanistdir, insanpərvərdir. Rejissorun səhnə yozumuna görə, Dədə Qorqud milləti parçalamaq, başqasının aşına su töküb fitnə-fəsad törətmək istəyənlərə, xəyanətkarlara qarşı qəzəb püskürür. Belə bir mövqedə rejissor dastanın qəhrəmanlıq ruhunu saxlayır. Eyni zamanda (igidlik prinsipinə əsasən) məişət kontekstində iftiraya, yalançılığa qarşı istehzanı və ifşanı gücləndirmişdir. Həmin mövqedə dastan öz milli koloriti ilə nə qədər cazibədardırsa, bəşəri humanizm ideyaları ilə bir o qədər mənalıdır, dərin fikirlidir. Tamaşanın birinci hissəsində Dədə Qorqudun özü və onunla bağlı hadisələr epos notları ilə çulğanıb. Poetik-psixoloji, nağıl-dastanvari qatda personajlar üçün tanrı sözü və onun anlayışı ölməzlikdir, hər biri dini mahiyyət daşıyır, tanrıya tapınmaq təbiətə, ulu varlığa qovuşmaq deməkdir (5, 135).

Rejissor V.İbrahimovlu tamaşaları səhnələşdirərkən bir sıra priyomlardan istifadə etmişdir. Rejissor bunu belə əsaslandırır: «Çağdaş dünyaduyumumu, düşüncəmizi nəzərə almışıq. Bu gün azərbaycanlı adlanan insanın - sənin, mənim, qohum-tanıqlarımızın şüurunda, mənəviyyatında, ruh aləmində materializm, əski inanclar və islam dininin məzmunlu dəyərləri, nemətləri elə qatışib, bitişib ki, onları bir-birindən ayırmaq, əslində, mümkün deyildir» (3).

Başqa sözlə, V.İbrahimovlu tamaşalarında Azərbaycan mənəviyyat tarixinin bütün ruhunu təcəssüm etdirməyə çalışıb. Səhnə əsərlərini konkret bir dövrün, konkret bir zamanın epik faktı kimi yox, bətnində, ruhunda özündən əvvəlki və özündən sonrakı zamanı təcəssüm etdirən milli mədəniyyət hadisəsi kimi təqdim etmişdir. Əsərə baxan tamaşaçı oğuz tarixinin bu səhifəsində tək-cə dünəni yox, bugünü və dünənlə bu gün arasındakı bütün tarix yolunu görə bilir. Bəs bu, tamaşaçıya nə verir?

İ.Rəhimli yazır ki, tamaşada «səslənən sözlər əski tariximizin dərinliyindən, ən son həddən-səddən, ulu və qəhrəman əcdadlarımızdan bizə xeyir-dua kimi səslənir, qayğılı xəbərdarlıq kimi anlaşılır. Bir anlığa sehrli-ovsunlu uyğudan oyanırsan, ulu Dədəmizin milli, etnik birliyi uğrunda çabalamalarının çağdaş mənalarını görürsən. Bir anda anlayıb-duyursan ki, uğursuz nə insan yaşaya bilər, nə toplu, nə də dövlət» (3).

Beləliklə, «Kitabi-Dədə Qorqud» müasir Azərbaycan dramaturgiyasının inkişafına qüvvətli şəkildə təsir etmiş, onun motivləri əsasında bir çox görkəmli sənətkarlar tərəfindən dram əsərləri yazılmış, rejissorlarımız mətnin dramatik potensialını səhnədə «hərəkətə» gətirmişlər. Bu cəhətdən eposun müasir Azərbaycan dramaturgiyası və teatr tarixindəki təsirinə davamlı milli hadisə olması Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqının 1999-cu ildə keçirdiyi «Kitabi-Dədə Qorqud» və Azərbaycan teatri» mövzusunda elmi-praktiki konfransının əsas leytmotivini təşkil etmişdir (7).

«Kitabi-Dədə Qorqud» eposunun çağdaş Azərbaycan ədəbi düşüncəsinin dramaturji kodunu belə coşqulu şəkildə hərəkətə gətirməsi, əslində, bir təsadüf olmaqdan, yaxud xalqımızın öz milli eposuna məhəbbətinin ifadəsi olmaqdan ziyadə dastanın «bətnindəki» dram potensialının müvafiq şəraitdə «işə düşməsi» demək idi. «Kitabi-Dədə Qorqud» bir milli dastan - epos olsa da, o, tədqiqatçıların təsdiq etdiyi kimi, Azərbaycan milli teatr düşüncəsinin ən əski və əsas qaynaqlarından birini təşkil edir (8, 113). Milli oyanış milli düşüncə simvollarının hərəkətə gəlməsi ilə baş verir. Heç təsadüfi deyildir ki, Azərbaycan dramaturgiyasında «Dədə Qorqud» mövzusu həmişə milli düşüncə, milli özünəqayıdış ideyaları ilə bağlı olmuşdur. Bu, istər sovet dönəmində, istərsə də müstəqillik dövründə yazılmış «Dədə Qorqud» pyeslərinə eyni dərəcədə aiddir. Sovet dönəmində «Kitabi-Dədə Qorqud» eposu ümumən ədəbiyyatda və dramaturgiyada milli düşüncəni ölməyə qoymayan ideyalar qaynağı, eposdakı obraz və motivlər milli ideyaların veriliş - təqdimat vasitəsi kimi istifadə olunurdusa, müstəqillik dövründə «Dədə Qorqud» artıq milli özünüdərkən təkamül qaynağı kimi istifadə olunmaqdadır. Bu da göstərir ki,

bu epos, əslində, ölməz milli düşüncə qaynağıdır. O - milli düşüncənin başlanğıcıdır; milli ədəbiyyat milli düşüncənin əsaslarından biridir. Bu mənada müasir Azərbaycan ədəbiyyatının, o cümlədən dramaturgiyasının «Kitabi-Dədə Qorqud» mövzusunə dönə-dönə qayıtması milli düşüncəsinin inkişaf dialektikasından doğur. Milli düşüncə milli sxemlər əsasında gerçəkləşir. Bir milli düşüncə öz genetik sxemlərindən qırağa çıxarsa, o, artıq milli olmaz - özgələşər. Bu cəhətdən hər bir milli düşüncə, əslində, öz qaynağına – ilkinliyinə, başlanğıcına doğru «can atır». Bu «canatma» milli düşüncənin mövcudluq üsuludur. Milli düşüncə bütün hallarda öz bünövrəsinə aid olur, ondan başlanır, onun üstündə boy ataraq, öz bünövrəsini - mayasını, ilkin əsaslarını daim ruhunda gəzdirir. Bu cəhətdən Azərbaycan milli düşüncəsinin əsas kodlarından olan milli ədəbiyyatımız bütün tarixi boyunca heç vaxt «Kitabi-Dədə Qorqud»dan ayrı düşməmişdir. Öz inkişafında dönə-dönə - ritmik şəkildə daim ona qayıtmış, ondan poetik enerji almışdır. Müasir Azərbaycan dramaturgiyasında «Dədə Qorqud» mövzusunə daim müraciət olunması milli düşüncənin ona olan ehtiyacını göstərməklə yanaşı, Azərbaycan ədəbi düşüncəsinin başlanğıcı olan «Kitabi-Dədə Qorqud»un tükənməz bir mənbə olduğuna, öz poetik enerjisi ilə milli düşüncəmizi əbədi olaraq qidalandıracığına heç bir şübhə yeri qoymur. Bu da öz növbəsində belə bir qənaətə gəlməyə imkan verir ki, müasir ədəbiyyatımızda «Dədə Qorqud» mövzusu hələ bundan sonra daha da intişar tapacaq və biri-birindən gözəl əsərlər meydana gələcəkdir.

Ulu Dədənin gələni davam etdirən Kamal Abdulla əski oğuzlar dünyagörüşünün dəyərlərini çağdaş problemlərimiz müstəvisinə ekstrapolyasiya edir, köçürür. Bu köçürmənin məntiqi tutarlı və faydalıdır:

- Dədə Qorqudu dışarıda olan düşmən ilgiləndirmədi: içimizdə, özümüzdə olan düşmən daha təhlükəlidir və onunla hər an, hər gün, hər tarixi dövrdə amansız savaşa olmaq gərək. İslami dəyərlər sistemində də «böyük cihad» içindəki şeytanla, naqisliklə savaşa deyilir. Kamal Abdulla da bu mövqedən yola çıxır...

- Mifoloji və ya tarixi paranoya xəstəliyinə tutulan millətlərdən ötrü «düşmən obrazı» (görmə... ilgimi... kabusu...) ona görə lazımdır ki, içindəki düşmənlə uğraşmağa mənəvi gücü, mənəvi sağlamlığı, mənəvi dayağı yoxdur. Bu iş güclü, sağlam ruhlu ərlərin hünəridir.

Kamal Abdulla hünərli olmağa çağırır...

- Dədə Qorqudun qisas tələbləri də mənəvi dünyanın sağlamlığına yönəlmiş cərrahiyyə əməliyyatını andırır: içində rüşeyim halında əmələ gələn naqislik amansızcasına kəsilib atılmalıdır, əks halda dəhşətli metastaz bütün orqanizmi – ailəni, nəslə, tayfanı, milləti, toplumu, dövləti içəridən yeyib yarırsız yola gətirəcək.

Kamal Abdulla da dəhşətli mərzə qarşı amansızdır...

Əbədi yürüşdə bulunan türk oğlu qələbəylə məğlubiyyət arasında o qədər də böyük fərq qoymur («İgit öyünməz...», «özü yıxılan ağlamaz»...,

«qisas qiyamətə qalmaz...»), ruhuna, yaddaşına, düşüncəsinə, Sözüünə həkk etmir. İndi desək: «düşmən nəmənədir ki, mən onun obrazını yaradım, ruhumu yükləyib də özümə ağırlıq edim?!» - deyə düşünür türk oğlu.

Şərq insanı hər zaman ruhunun gücünə güvənib və əgər son yüzillik ərzində ruhumuzu dələn-deşən lənətli və lənətlənmiş suallar bizlərə rahatlıq vermirsə, uru durub gen Dünya qarşısına başı uca çıxmağa mane olursa, o mənfur suallardan qorxub da onları daha dərin qatlarını gizlətmək ağılsızlıqdır. Qorxmadan, çəkinmədən, ucadan KİŞİ kimi o sualları öncə özümüzə, sonra bir-birimizə verək ki, bulunan ruhumuz durulsun! (9)

Dədə Qorqud söyləmiş:

- Adam içməyən acı sular sızınca, sızmasa yey!

Kamal Abdulla demiş:

Sular səni aparanda dərinə

Əlin nəyə çatırdısa, əl atdın.

Bircə saman çöpü keçdi əlinə

O da səni su üzünə çıxartdı.

ƏDƏBİYYAT

1. K.Abdulla «Kədərli seçmələr». Bakı, 2002, 547 s.
2. Kərimov İ. Səhnə və ekran təcəssümü imkanları. Bakı, «Ədəbiyyat qəzeti», 2000, 7 aprel
3. Rəhimli İ. Qutlu olsun dövlətiniz! Yuğ teatrının «Oğul» tamaşa-yuğlaması haqqında düşüncələr. Bakı, «Kommunist» qəz., 1991, yanvar
4. Бадалов Р.Я. «Деде Коркут». Баку, Газ. «Молодежь Азербайджана», 1983, 12 января.
5. Bədəlov R. Mehriban Xatun yaşayışı («Yuğ» teatrında Dədə Qorqudun «Dəli Domrul» boyu). Bakı, «Azadlıq» qəz., fevral, 1992.
6. Pərviz. Dünən axşam bir «Xatun»a vurulduq... Bakı, «Azadlıq» qəz., 1992, 3 oktyabr.
7. Vəli Ə. Dədə Qorqud və teatr (Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqında «Kitabi-Dədə Qorqud» və Azərbaycan teatri» mövzusunda keçirilmiş elmi-praktiki konfrans haqqında). Bakı, «Yeni Müsavat» qəz., 1999, 22 may
8. Əlizadə M. «Kitabi-Dədə Qorqud» və milli teatr düşüncəsinin əski qaynaqları / «Kitabi-Dədə Qorqud» - 1300. Filoloji araşdırmalar. IX kitab. Bakı: AAMM, 1999, s. 113-124.
9. Vaqif İbrahimov. "...Bulanmasa durulmaz". Bakı, 525-ci qəzet, 2002, 9 fevral.

СПЕКТАКЛИ, ПОСТАВЛЕННЫЕ ПО ДАСТАНАМ «КИТАБИ-ДЕДЕ КОРКУД»

Е.Н.ИСМАИЛОВА

РЕЗЮМЕ

Среди работ, поставленных на основе текста «Деде Коркуд», спектакли поставленные в театре «Йуг» под руководством Вагифа Ибрагимовлу заслуживают особого внимания. Свою концептуальную поэтику на основе эпоса «Китаби-Деде Коркуд» В.Ибрагимовлу впервые реализовал в спектакле «Я – Деде Коркуд», поставленном им в 1982 г. в Учебном Театре Института Искусства. Вообще, спектакли, поставленные В.Ибрагимовлу, отличаются многозначностью.

Впоследствии В.Ибрагимовлу обратился к дастану во второй раз и поставил спектакль «Сын» и К.Абдуллы «Шпион». Спектакль «Хатун», поставленный театром «Йуг» на основе боя «Дели Домрул», также отличается рядом преимуществ. Здесь на передний

план выдвигаются верность, страдания в отношениях между мужчиной и женщиной, любовь и преданность женщины.

Ключевые слова: дастан «Китаби-Деде Коркуд», театр «Йуг», К.Абдулла

THE PERFORMANCES STAGED ON THE BASIS OF “KITABI-DEDE GORGUD” DASTANS

Y.N.ISMAYILOVA

SUMMARY

Among the works staged on the basis of the text of “Dede Gorgud” the performance staged at the theatre “Yug” under the leadership of Vagif Ibrahimoglu deserves special attention. V.Ibrahimoglu for the first time realized his conceptual poetics on the basis of the epos “Kitabi-Dede Gorgud” in the performance “I am Dede Gorgud” staged by him in 1982 at the Study Theatre of Institute of Art. In general, the performances staged by V.Ibrahimoglu are of many meanings.

Later, V.Ibrahimoglu appealed to the dastan for the second time and staged the performance “Son” and “Spy” by K.Abdulla. The performance “Khatun” staged on the basis of the legend “Deli Domrul” by the theatre “Yug” is also remarkable for some advantages. Constancy, suffering in the relation between a man and a woman, woman’s love, devotion, fidelity are emphasized in this performance.

Key words: dastans of “Kitabi-Dede Gorgud”, the theatre “Yug”, K.Abdulla